

MINISTERUL EDUCAȚIEI ȘI CERCETĂRII AL REPUBLICII MOLDOVA
ACADEMIA DE MUZICĂ, TEATRU ȘI ARTE PLASTICE
ȘCOALA DOCTORALĂ *STUDIUL ARTELOR ȘI CULTUROLOGIE*

Cu titlu de manuscris

C.Z.U: [780.8:780.614.332]:781.7(478)(043.3)

[780.8:780.614.332]:781.68(043.3)

GRIB VITALIE

ORNAMENTICA ÎN REPERTORIUL LĂUTARILOR VIOLONIȘTI
DIN SPAȚIUL FOLCLORIC AL MOLDOVEI ISTORICE:
PARTICULARITĂȚI INTERPRETATIVE

REZUMATUL TEZEI DE DOCTOR ÎN ARTE

SPECIALITATEA 653.01 – MUZICOLOGIE
(DOCTORAT PROFESIONAL)

Chișinău, 2021

Teza a fost elaborată în cadrul Școlii doctorale *Studiul artelor și culturologie* a Academiei de Muzică, Teatru și Arte Plastice

Conducător științific:

Svetlana Badrajan, doctor în studiul artelor, profesor universitar, Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice

Componenta Comisiei de susținere publică a tezei de doctorat:

1. **Diana Bunea, președinte**, doctor în studiul artelor, conferențiar universitar, Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice
2. **Svetlana Badrajan, conducător de doctorat**, doctor în studiul artelor, profesor universitar, Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice
3. **Victor Ghilaș, referent oficial**, doctor habilitat în studiul artelor, conferențiar cercetător, Institutul Patrimoniului Cultural
4. **Gheorghe Mustea, referent oficial**, academician, profesor universitar, Institutul Patrimoniului Cultural
5. **Victoria Tcacenco, referent oficial**, doctor în studiul artelor, profesor universitar, Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice
6. **Ecaterina Gîrbu, secretar științific**, doctor în studiul artelor, conferențiar universitar Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice

Susținerea va avea loc la data de 24 martie, 2022, ora 15.00 în ședința Comisiei de susținere publică a tezei de doctorat în cadrul Academiei de Muzică, Teatru și Arte Plastice (Chișinău, strada Alexei Mateevici, 87, sala 52). Teza și rezumatul pot fi consultate la Biblioteca Națională a Republicii Moldova (Chișinău, str. 31 august 1989, 78A), biblioteca Academiei de Muzică, Teatru și Arte Plastice (Chișinău, strada Alexei Mateevici, 87, sala de lectură), pe paginile web ale ANACEC (www.cnaa.md) și AMTAP (<https://amtap.md>).

Secretar științific al Comisiei

de susținere publică a tezei de doctorat:

Gîrbu Ecaterina, dr. în studiul artelor, conf. univ.

_____

Conducător științific:

Svetlana Badrajan, dr. în studiul artelor, prof. univ.

_____

Autor:

Vitalie Grib

_____

REPERELE CONCEPTUALE ALE CERCETĂRII

Actualitatea și importanța problemei abordate. Ornamentica este un atribut indispensabil al culturii umane, în general, și al unui popor, în particular. Ea se întâlnește în diferite domenii ale artei, diferențiindu-se pe zone, perioade istorice, stiluri, manieră individuală de transmitere, organizare, realizare, interpretare etc.

Fenomenul ornamental este prezent în toate tipurile de arta muzicală: populară, religioasă, academică, estradă, jazz ș.a. În ceea ce privește folclorul muzical românesc, el are o tradiție bogată. Se știe că o sursă importantă a ornamenticii muzicale este „improvizația spontană a interpretului, care, executând o melodie scrisă sau tradițională (deci de circulație orală), o însuflețește, o variază sau o amplifică.”¹. Această particularitate caracteristică a ornamenticii este specifică interpretării muzicii folclorice și în prezent, spre deosebire de cea literată, unde fixarea grafică, indicarea locului ornamentului în textul muzical constituie un act firesc al procesului de creație. Totodată, ornamentul în muzica de tradiție orală nu este un fenomen anarhic, haotic, executat la întâmplare. El este determinat de mai mulți factori de ordin emoțional, psihologic, structural, estetic, ritual, comunicativ ș.a. Cu regret, fenomenul ornamental în muzica folclorică, în special cea instrumentală, este puțin cercetat în etnomuzicologia românească, iar în mediu academic autohton practic lipsesc abordări științifice ale acestuia.

Astfel, studierea ornamenticii în muzica instrumentală tradițională, sistematizarea tipurilor de ornamente utilizate în cadrul unor anumite creații, modul lor de interpretare, este o problemă actuală, determinată de politica salvagădării, promovării, valorificării patrimoniului cultural imaterial, de necesitatea educării tinerei generații de muzicieni, interpreți de muzică populară, în spiritul culturii folclorice autentice prin cunoașterea profundă a zonei din care provin și pe care-o reprezintă. Referindu-ne la muzica românească de tradiție orală, trebuie să subliniem că maeștrii improvizației și ornamenticii instrumentale au fost dintotdeauna anume lăutarii violoniști. Ei, datorită talentului nativ pentru acest instrument, au atins, în ceea ce privește mânuirea lui, un înalt profesionalism. Melodiile de joc și de ascultare sunt executate și ornamentate cu multă măiestrie, susținută și de mijloacele tehnico-expressive ale viozii.

În context tradițional, interpretul violonist, la început de meserie, fiind exponentul spiritual creator al unei întregi colectivități, prelua de la muzicienii experimentați și apreciați în mediul respectiv, repertoriul lor, filtrându-l prin propria personalitate artistică, păstrând esența stilistică a muzicii, corespunzător zonei folclorice și transmițându-l la rândul său mai departe.

Continuitatea firească în însușirea stilului ornamental instrumental, care a existat în sfera profesionalismului instrumental de tradiție orală, treptat dispare începând cu a doua jumătate a sec.

---

¹ Rădulescu-Pășcu Cr. Ornamentica melodicii vocale în folclorul românesc. București: Editura muzicală, 1998, p.10.

XX. Acest lucru a fost condiționat de mai mulți factori, printre care: social-politic; înființarea formațiilor de muzică populară cu muzicieni pe post de salariați de stat; impunerea de către autorități interpretarea pieselor create artificial în stil folcloric; instruirea în instituții academice a instrumentiștilor și marginalizarea muzicienilor de tradiție orală în circuitul activității lor profesionale; progresul tehnic și al mass-mediei ș.a.

Arta populară din spațiul geografic al Moldovei istorice, păstrată și dezvoltată cu o deosebită dragoste și statornicie până în prezent, reprezintă și astăzi un domeniu original, valoros al culturii materiale și spirituale românești, care se deosebește prin caracteristicile sale muzicale, coregrafice, etnografice etc. Talentați rapsozi ai muzicii tradiționale, lăutari cu un bogat repertoriu de melodii instrumentale ai acestui ținut au transmis tradițiile folclorice cu respect și credință. Repertoriul lăutarilor violoniști oferă un spațiu larg de cercetare, observare, înțelegere a procesului de utilizare a ornamentelor pe parcursul desfășurării melodiei. Pentru elucidarea acestora este necesar de efectuat o analiză interpretativă a ornamentării melodiilor în baza unui material cât mai bogat și transcris științific, evidențiind funcția, locul, frecvența, ordinea în cadrul discursului muzical.

Actualitatea și importanța problemei cercetate au fost determinate și de necesitatea eliminării discordanței între nivelul avansat al profesionalismului interpretativ instrumental tradițional și lipsa studiilor științifice, care să trateze, să sistematizeze modalitățile execuției ornamentelor de către lăutarii violoniști din diferite zone ale spațiului folcloric românesc. De asemenea, eclecticismul stilistic în maniera interpretativă a generației tinere de lăutari violoniști, deseori denaturând esența estetică a creațiilor folclorice, au condiționat realizarea unei cercetări științifice și elaborarea unor metode de însușire a stilului ornamental instrumental tradițional, general și individual, specific spațiului folcloric al Moldovei istorice. Componenta științifică a presupus realizarea a trei recitaluri, care să reflecte obiectivele cercetării.

Scopul și obiectivele cercetării. Scopul cercetării este de a evidenția și sistematiza modalitățile generale și particulare de utilizare și interpretare a ornamentelor în repertoriul lăutarilor violoniști din spațiul folcloric cercetat. Ne-am propus să studiem maniera interpretativă a diferitor violoniști consacrați, care pot fi considerați modele istorice ale profesionalismului instrumental oral, promotori ai manierei tradiționale de execuție din spațiul folcloric al Moldovei istorice, deoarece el (spațiu folcloric menționat) constituie graiul moldovenesc și, astfel, vom putea crea o imagine clară a fenomenului ornamental din acest areal, ceea ce va contribui la salvagardarea lui și promovarea în rândul tinerilor muzicieni. În rezultat formulăm următoarele **obiective:**

1. urmărirea fenomenului ornamental în muzica folclorică și cea literată;

2. delimitarea tipurilor de ornamente utilizate în muzica instrumentală de tradiție orală din spațiului folcloric studiat;
3. evidențierea lăutarilor violoniști – promotori ai manierei tradiționale de interpretare, specifică graiului moldovenesc;
4. analiza particularităților interpretării ornamentelor în repertoriul lăutarilor violoniști selectați, în funcție de categoria creației muzicale folclorice.

Pentru cercetare am evidențiat acei de lăutari violoniști care au cunoscut mediu tradițional de formare a unui muzician, au păstrat elementul tradițional, l-au dezvoltat, perfecționându-și totodată măiestria în condițiile contemporane de interacțiune cu muzica literată. Ca model pentru analiza particularităților de interpretare a ornamentelor sunt selectați violoniști din generațiile mai în vârstă, repertoriul și stilul de execuție ale cărora nu au fost afectate de mass-media și progresul tehnico-științific. Printre ei îi numim pe Dumitru Blajinu, Filip Todirașcu, Dumitru Potoroacă, Ion Drăgoi, Mihai Botofei, Ignat Bratu, Toma Acriș ș.a. Cu regret, nu putem analiza stilul interpretativ al violoniștilor ce au activat mai devreme de sec. XX, când au fost inventate aparatele de înregistrare a sunetului, chiar dacă există creații din repertoriul lor în formă grafică. Problema notației muzicii folclorice s-a pus foarte târziu, iar despre fidelitatea transcrierii, despre surprinderea și notarea grafică a elementelor ritmice, melodice, inclusiv ornamentale, nu se poate vorbi decât după apariția și perfecționarea mijloacelor de înregistrare și redare sonoră, deci de la începutul sec. XX. Cele mai valoroase materiale, evident sunt cele video, deoarece putem urmări plenar particularitățile interpretării ornamentelor.

Noutatea și originalitatea conceptului artistic. În muzica folclorică instrumentală ornamentica face parte din structura muzicală a creațiilor și nu are funcția doar de înfrumusețare. Aceasta din urmă este frecvent tratată exagerat de unii violoniști, în special de către cei din generația tânără, denaturând specificul melodiei, având uneori repercusiuni și asupra structurii muzicale. Subliniem că ornamentul este adânc implantat în materia sonoră, iar eliminarea acestuia poate duce la o sărăcire evidentă a creației, atât în ceea ce privește expresivitatea, cât și aspectul estetic-artistic; și, viceversa, excesul de ornamentare are, practic, același efect de estompare a conținutului ideatic, artistic etc. Utilizarea echilibrată a ornamentului reflectă o abilitate acumulată în timp, o educație în acest sens oferită de contextul tradițional, în care s-a format interpretul. Este rezultatul aceluși act spontan al creației folclorice, care ține de legile nescrise ale procesului de creație, codificat în esența noastră etnică.

Realizarea unei cercetări sistemice a manierei de execuție a ornamenticii de către lăutarii violoniști consacrați, specifică spațiului folcloric propus pentru studiu, ne va permite să elucidăm aspecte importante, legate de un domeniu insuficient tratat în literatura de specialitate. În

consecință, vom putea face o sistematizare a ornamentelor în muzica instrumentală tradițională și identifica manierele individuale de interpretare a ornamentelor în repertoriul lăutarilor violoniști consacrați din spațiul folcloric al Moldovei istorice, ceea ce va contribui la cunoașterea și respectarea normelor tradiționale de execuție a ornamentelor și a manierei individuale. Această abordare constituie o noutate în literatura de specialitate, iar faptul că cercetarea dată este însoțită de prezentarea practică a rezultatelor îi conferă originalitate și unicitate.

Baza teoretică și metodologică. Pentru rezolvarea scopului și obiectivelor trasate în teză ne-am axat pe un șir de principii, metode, caracteristice cercetării etnomuzicologice și organologice, de asemenea, pe diferite surse documentare și științifice. Dintre principiile științifice, evidențiem în special pe cele ale cauzalității, corespondenței, complementarității, obiectivității, determinismului social și al autenticității. Metodele care au fundamentat procesul de studiu al temei de cercetare sunt: investigația indirectă, observarea, descrierea, clasificarea, analiza și sinteza, metoda sistemică, comparată, statistică și, nu în ultimul rând, transcrierea. Referitor la transcriere, trebuie să subliniem că aceasta este considerată în etnomuzicologie nu numai ca metodă, dar și ca parte integrantă a cercetării însăși.

Studiile și articolele consultate sunt consacrate diferitor probleme din sfera artei muzicale, din domeniul culturii populare etnografice și muzicale, organologie. Ca fundament teoretic în analiza materialului muzical, au servit studiile lui Constantin Brăiloiu [5, 6, 7, 8], *Psihologia folclorului muzical* – Ghizela Sulițeanu [32], *Timbrul în muzica instrumentală tradițională de ansamblu* – Victor Ghilaș [19], *Muzica instrumentală din nordul Bucovinei. Repertoriul de fluier* – Vasile Chiseliță [11], *Молдавский мелос и проблемы музыкального ритма și Ритмика молдавской дойны* de Petru Stoianov [39, 40], *Studiile de etnomuzicologie* ale Emiliei Comișel [14, 15], manualele de *Folclor muzical* [16, 20, 24, 33] ș.a.

Pentru cunoașterea contextului social-istoric al fenomenului studiat, au fost consultate lucrările: *Hronicul muzicii românești* de Octavian L. Cosma [17], *Contribuții la istoria muzicii românești și Cultura muzicală românească în secolele XVIII-XIX* de Romeo Ghircoiașiu [21, 22], *Lăutarii și Patrium Carmen* de George Breazul [9, 10], *Arta muzicală din Republica Moldova. Istorie și modernitate* [3] ș.a.

De un real folos au fost cercetările ce abordează probleme din istoria artei interpretative instrumentale populare și organologiei cum sunt: Nicușor Silaghi *Vioara în muzica tradițională românească din Transilvania* [29], Ion Sârbu *Vioara și maestrul ei de la origini până azi* [28], Vladimir Babii *Studiu de organologie* [4], Jan Vizitiu *Молдавские народные музыкальные инструменты* [34], Boris Kotlearov *О скрипичной культуре Молдавии și Молдавские*

лэутары и их искусство [35, 36], de asemenea cele semnate de Gheorghe Ciobanu [12, 13], Speranța Rădulescu [26], Nicolae Slabari [30, 31], Tiberiu Alexandru [1, 2] ș.a.

Chiar dacă despre ornamentarea melodiilor populare există puțină informație, totuși sunt câteva studii ce ne-au fost utile în cercetarea realizată. Numim în acest sens lucrările: Cristina Rădulescu-Pășcu *Ornamentica melodicii vocale în folclorul românesc* [27], Mihai Cotos Alexandru *Bidirel, ultimul mare lăutar de la Stupca* [18], Victor Giuleanu *Tratat de teoria muzicii* [23], unele lucrări ce tratează ornamentica în alte sfere ale muzicii și interpretării muzicale, precum Tatiana Pocinoc *Ornamentația în interpretarea pianistică* [25], Leopold Mozart *Фундаментальная школа скрипичной игры* [37], Яшко Рамич *Орнаментика в сербской народной инструментальной музыке для аккордеона* [38] ș.a.

Un filon informațional l-au constituit dicționarele și enciclopediile, atât cu caracter general, cât și specific muzical. De asemenea, un compartiment aparte de surse sunt cele din teoria și istoria muzicii. Modalitățile de tratare a ornamenticii, particularitățile acestui fenomen în execuție academică, fie instrumentală, fie vocală, oferă indicii pentru a construi baza metodologică în rezolvarea obiectivelor propuse în teză.

Cercetarea se axează pe informații extrase și din surse, documente, care se păstrează în Arhiva de folclor a Academiei de Muzică, Teatru și Arte Plastice, materiale personale, rețelele de internet și alte. Subliniem că un factor important în selectarea interpreților violoniști a fost existența înregistrărilor audio/video cu lucrările executate de aceștia. Creațiile muzicale, în baza cărora a fost realizată analiza manierei de execuție a ornamentelor de către lăutari consacrați din spațiul folcloric studiat, sunt transcrise după rigorile științifice, având în prim plan fenomenul ornamental, specific artei interpretative violonistice lăutărești.

Terminologia utilizată în lucrare este universală și e folosită pe larg în literatura de specialitate. Termenii ce vor avea un caracter specific doar tezei noastre vor fi explicați pe parcurs. Aceștia vor completa sistemul terminologic, contribuind la reflectarea în profunzime a demersului analitic și elucidarea pleneră a obiectului nostru de studiu.

Importanța teoretică a tezei. Lucrarea completează și aprofundează, din punctul de vedere al unui muzician practician, cercetările teoretice și metodologice în sfera folclorului muzical și poate constitui bază științifică pentru realizarea altor cercetări în domeniul culturii muzicale tradiționale.

Importanța practică a lucrării. În urma cercetării realizate și a prezentărilor practice va fi posibilă crearea unui suport metodico-științific și utilizat în procesul de instruire a tinerilor muzicieni, care vor avea ocazia de a cunoaște și însuși mecanismele tradiționale de utilizare a ornamentelor în muzica folclorică instrumentală; vor fi utile și pentru muzicienii consacrați în

interpretarea repertoriului local și păstrarea caracteristicilor graiului folcloric moldovenesc; pot fi folosite ca sursă de inspirație pentru compozitori. De asemenea, rezultatele cercetării de tip analitic și practico-interpretativ pot constitui repere importante pentru studierea diferitor direcții și probleme legate de Patrimoniului cultural imaterial. Materialele sunt aplicabile la cursurile didactice: *Folclor muzical*, *Istoria muzicii naționale*, *Istoria artei interpretative instrumentale populare*, *Practica de descifrări folclorice* și la cel de specialitate – vioara în instituțiile de învățământ muzical-artistic mediu și superior.

Aprobarea rezultatelor cercetării. Teza de doctor a fost discutată la ședințele Comisiei de îndrumare în cadrul Școlii doctorale *Studiul artelor și culturologie* a AMTAP, la Comisia de presuștinere din 31.01.2022, proces-verbal nr.1, fiind recomandată pentru susținere. **Componenta practică a tezei** a fost prezentată în cadrul a trei recitaluri desfășurate în Sala de concerte a Centrului de Excelență în Educație Artistică *Ștefan Neaga* și Sala mare a Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice. De asemenea, rezultatele cercetării au fost reflectate în diverse activități artistice ale autorului în Republica Moldova și peste hotarele ei.

Rezultatele științifice au fost implementate în cadrul conferințelor științifice naționale și internaționale la AMTAP în anii 2015-2021, în șase articole științifice, patru teze ale comunicărilor, participarea în manifestările organizate în cadrul proiectului științific din AMTAP *Patrimoniul muzical din Republica Moldova (folclor și creație componistică) în contemporaneitate* (2015-2019).

Structura componentei teoretice. Componenta teoretică include următoarele compartimente: adnotare în trei limbi – română, engleză și rusă, introducere, două capitole, concluzii și recomandări, 72 de pagini de text analitic, bibliografia din 107 surse, două anexe, prima conține programul recitalurilor și a doua – 135 de melodii instrumentale transcrise de autorul tezei de doctorat.

Cuvinte-cheie: ornamente, lăutari violoniști, repertoriu instrumental tradițional, spațiu folcloric al Moldovei istorice, grai moldovenesc, interpretare.

CONȚINUTUL COMPONENTEI TEORETICE

În introducere sunt expuse și argumentate subiectele de bază: actualitatea și importanța problemei abordate, scopul și obiectivele cercetării, noutatea și originalitatea conceptului artistic, baza teoretică și metodologică, valoarea aplicativă a lucrării, aprobarea rezultatelor și sumarul conținutului tezei.

Capitolul 1. Fenomenologia ornamentației include subcapitolele: 1.1. Surse bibliografice cu referire la ornamentul muzical, 1.2. Tipurile de ornamente în muzica instrumentală de tradiție

orală și Concluzii la capitolul 1. **În primul subcapitol 1.1.** au fost prezentate opinii și definiții referitoare la ornament în diferite domenii ale artelor, accentuându-se aspectele: structural, funcțional, artistic, psihologic, estetic. Au fost punctate unele momente importante legate de originea ornamentării, printre care elementul de improvizație în arta muzicală, determinant în cultura muzicală de tradiție orală. Sunt scoase în evidență legătura ornamentului muzical folcloric cu cel din arta materială populară, substratul ritual și aspectul semiotic al ornamentului din cultura populară, care are repercusiuni și asupra ornamentelor din muzica instrumentală de tradiție orală. **Subcapitolul 1.2.** *Tipurile de ornamente în muzica instrumentală de tradiție orală* pune în valoare fenomenul ornamentării melodiilor, prezintă o analiză a ornamentelor folosite în muzica folclorică, notația acestora preluată, în mare parte, din grafica muzicii academice. Un segment important al acestui subcapitol este punctarea unor momente generale ale manierei violonistice de execuție, caracteristică culturii muzicale de tradiție orală.

În urma celor expuse în capitolul întâi *Fenomenologia ornamenticii*, am constatat următoarele:

1. Bibliografia consultată abordează un șir de probleme ale fenomenului ornamental în muzica instrumentală: origine, evoluție în timp, semnificație, conținut, locul în entitatea artistică și tipurile de ornamente. Toată această informație este necesară pentru a înțelege fenomenul care ne interesează – *Particularități interpretative ale ornamenticii în muzica lăutarilor violoniști din spațiu folcloric al Moldovei istorice.*

2. Evidențiind reperele fundamentale din istoria ornamenticii în muzica academică, opiniile diferitor cercetători referitoare la tipurile de ornamente și aspectul interpretativ, observăm tangențe și interferențe în procesul de formare, modalități de utilizare și interpretare a ornamentelor în muzica folclorică și cea literată. Dezvoltarea acestor două sfere ale culturii muzicale s-a produs într-o relație reciprocă. Una din sursele principale ale ornamentării în ambele domenii este considerată improvizația, tendința spre înfrumusețare, marcarea și exprimare a unui conținut. Dintre problemele comune, specifice atât muzicii academice, cât și celei folclorice, este menționată exagerarea, abuzurile ornamentării, determinate de libertatea interpretativă, care au dus (în sfera muzicii academice) și duc (muzica folclorică) la distorsionarea esenței creației muzicale.

3. Am subliniat legătura strânsă între ornamentul muzical folcloric și cel din arta tradițională materială. Plasticitatea, dozajul, consecvența, echilibrul sunt caracteristici determinante ale ornamentării tradiționale. Mai mult decât atât, ornamentul popular are o încărcătură aparte rituală, el codifică credințe și sensuri profunde specifice mentalității tradiționale, care s-au răsfrânt și asupra ornamentației muzicii folclorice.

4. Sunt evidențiate principalele tipuri de ornamente întâlnite în muzica de tradiție orală, aspecte generale legate de maniera interpretativă și de utilizarea ornamentelor în repertoriul lăutarilor violoniști. S-a accentuat necesitatea cunoașterii în profunzime a sistemului ornamental din muzica instrumentală folclorică și a manierei interpretative a lăutarilor violoniști din spațiul etnografic cercetat.

Capitolul 2 cu titlul *Specificul execuției ornamentelor în repertoriul violonistic din spațiul folcloric al Moldovei istorice (în baza analizei manierelor de interpretare a diferitor lăutari consacrați)* conține trei subcapitole: 2.1. *Toposul de nord al Moldovei*, 2.2. *Toposul de centru al Moldovei*, 2.3. *Toposul de sud al Moldovei* și Concluzii la capitolul 2. În fiecare din aceste subcapitole este analizată maniera de interpretare a ornamentelor de anumiți lăutari violoniști consacrați, tipul de ornamente predominant în diferite creații folclorice, având în vedere atât cele de joc, cât și de ascultare. În **primul subcapitol** ne-am axat pe doi reprezentanți de marcă ai artei interpretative de tradiție orală – Dumitru Blajinu și Mihai Botofei. Din arsenalul ornamental al muzicii instrumentale folclorice Dumitru Blajinu exploatează, în special, apogiatura, inclusiv glisată, mordentul atât pe timpul tare, cât și pe contratimp, trilul simplu și trilul cu întârziere. Constatăm o manieră specifică de tratare a repertoriului executat, pe care a moștenit-o de la tatăl său, ridicând-o la un nou nivel artistic, păstrând totodată stilul firesc și autentic, foarte aproape de naturalețea melosului popular țărănesc moldovenesc. Subliniem aportul deosebit al lăutarului violonist Mihai Botofei în păstrarea manierei locale de interpretare a ornamentelor. El folosește toate tipurile de apogiaturi, inclusiv duble, triple, de asemenea, mordentul, în special mordentul dublu, fioritura. Constatăm prezența frecventă a trilului cu întârziere, diferite formule ornamentale și utilizarea procedeeleor de interpretare, specifice și muzicii academice, pe post de înfrumusețare a melodiei, cum sunt pizzicato, flajoletul ș.a.

În **subcapitolul al doilea** ne-am referit la repertoriul altor doi reprezentanți ai manierei moldovenești de execuție violonistică din zona de centru a Moldovei istorice – Filip Todirașcu și Dumitru Potoroacă. Filip Todirașcu apelează la întreg arsenalul de ornamente pe care le cunoaște, dar le utilizează doar la necesitate, îndeosebi, evidențiem apogiatura dublă, trilul, grupetul, formule combinate, precum apogiatura cu trilul și mordentul. Dumitru Potoroacă are un repertoriu axat, în mare parte, pe melodii de dans, ceea ce determină utilizarea unui anumit arsenal de ornamente, care pot fi executate rapid, conform tempo-ului melodiilor, în special numim toate tipurile de apogiatură, mordentul simplu și trilul.

Subcapitolul al treilea este consacrat marilor violoniști de centru-sud – Ion Drăgoi, Ignat Bratu și Toma Acriș. Ion Drăgoi s-a impus în arta interpretativă de tradiție orală nu numai printr-un repertoriu bogat, dar și o tehnică avansată de execuție cu folosirea diferitor ornamente –

apogiaturi multiple, apogiatura tiradă, tril cu întârziere, tril glisat, combinații ornamentale, fioritură, echilibrate pe parcursul melodiei. Lăutarul a exercitat o influență enormă asupra multor violoniști atât contemporani lui, cât și celor care l-au urmat. Referindu-ne la modalitățile de folosire a ornamentelor de către lăutarul violonist Ignat Bratu, subliniem utilizarea frecventă a trilului, apogiaturii și a elementelor de tehnică interpretativă ca ornamentare. Chiar dacă au rămas puține înregistrări cu maestrul Ignat Bratu, totuși valoarea acestuia în păstrarea manierei de execuție specifică zonei studiate – spațiul folcloric al Moldovei istorice, este incontestabilă. Toma Acriș, ornamentând melodiile, a tins să obțină o interpretare cât mai expresivă, care va aduce un impact puternic emoțional asupra publicului. Această abilitate, ce ține nu numai de ”gustul” și starea emoțională a violonistului, dar și de o tehnică avansată, s-a format pe parcursul întregii vieți a rapsodului. Ornamentele mai des folosite sunt apogiaturile, mordentul inferior pe contratimp și grupetul.

În urma analizei efectuate, am remarcat următoarele:

1. Utilizarea de către lăutarii violoniști în melodiile studiate a unei varietăți de ornamente, precum: apogiaturile simple, duble, triple, multiple, superioare și inferioare, trilul, mordentul superior și inferior, grupetul, fioritura. Acestea sunt combinate în interpretarea violonistică cu diverse alte procedee, cum ar fi: apogiatura glisată, trilul glisat, îmbinări ale elementelor de tehnică interpretativă cunoscute deja, dar aplicate ca ornamente într-o manieră particulară, precum și cu alte tehnici ornamentale.

2. Un rol important în specificul execuției ornamentelor îl deține accentul, care poate să aibă poziții variate pe parcursul unei melodii, inclusiv pe timpul slab. Tehnica violonistică a lăutarilor evidențiați, particularitățile procedeelelor de interpretare și transformările pe care le suferă vioara în mâinile lor sunt izvorâte din necesitatea unei cât mai depline interpretări a melosului popular, fără a-i știrbi cu nimic bogăția conținutului și caracterul specific.

3. Apogiaturile anterioare și posterioare se folosesc la intervale diferite începând cu secunda și finalizând cu octava. Totuși o frecvență mai mare o are apogiatura simplă superioară sau inferioară la secunda mică sau mare de la nota pe care o însoțește. Apogiaturile anterioare se execută anticipat timpului tare. Apogiatura posterioară îndeplinește, în special, un rol de legătură. Ea unește fluxul melodic și este folosită în melodiile dansurilor, spre exemplu, din repertoriul lui Ion Drăgoi, precum *Corăghească*, *Hang*, *Florinică*, la capetele de motiv după prima optime al timpului tare. De asemenea, el folosește, spre deosebire de ceilalți lăutari studiați, cu o frecvență mai mare, apogiaturile triple și cvadruple. Pentru toți lăutarii violoniști evidențiați este caracteristică apogiatura glisată.

4. Menționăm folosirea unei tehnici deosebite a digitației, spre exemplu în interpretarea apogiaturii glisate, care este executată prin alunecarea degetelor pe coardă în cadrul unei poziții în ascendență, unde degetul superior este înlocuit cu cel inferior sau glisarea cu ambele degete. Acest ornament creează un efect sonor dulce.

5. În marea majoritate a cazurilor, mordentele și trilul sunt cântate la interval de secundă mică. Subliniem nerespectarea armurii melodiei în execuția mordentelor comparativ cu muzica literată, fiind interpretate foarte rapid, nu deranjează auzul și caracterul general al melodiei. Mai rar se întâlnesc mordente la interval de secundă mare, determinate de alegerea digitației comode în funcție de armura pe care o conține tonalitatea piesei sau evitarea trecerii în semi-poziții, folosindu-se coarda liberă. Mordentul dublu este interpretat pe timpul tare sau pe sincopă prin mici accente, evidențiind pulsația ritmică.

6. Trilul este efectuat rapid, alternând sunetul din melodie cu sunetul vecin superior la interval de secundă mică. Poate fi prezent pe notele accentuate puțin, fie pe timpul tare, ori pe timpul slab sau sincopă. Un alt tip de tril întâlnit este trilul glisat și trilul cu întârziere pe note lungi. La fel ca și în cazul mordentului, la interpretarea trilului, nu se respectă armura melodiei. În repertoriul analizat observăm imitarea unui tril obținut printr-un vibrato rapid a degetului 3 cu degetul 4 lipit de acesta, pentru a evita percutarea notei cu degetul 4. În rezultat, în baza oscilațiilor încheieturii palmei mâinii stângi, se creează impresia unui tril.

7. Glissando – element cu funcție ornamentală, se folosește atât în ascendență, cât și în descendență.

8. Grupetul se întâlnește mai des în melodiile doinite. În repertoriul lui Ion Drăgoi este utilizat un grupet modificat, unde prima notă este înlocuită cu nota vecină inferioară. Uneori grupetul trece în mordente inferioare pe sunetul principal, interpretate la un arcuș prin trăsătura portamento. În cadențe grupetul poate să se repete de mai multe ori consecutiv.

9. În repertoriul doinit se folosește toată gama de ornamente, inclusiv diferite formule ornamentale precum îmbinări de apogiaturi, triluri, mordente și grupetul, cum ar fi, mai frecvent, apogiaturi cu tril și mordent.

10. În melodiile de dans ornamentele sunt folosite pe timpii ce marchează pașii de dans, iar în melodiile de ascultare se întâlnesc atât pe timp tare, cât și pe cel slab.

11. Cu funcție ornamentală sunt utilizate un șir de procedee tehnice precum pizzicato, flajoletul, tremolo.

12. Digitația folosită în execuția melodiilor analizate corespunde în mare parte primelor trei poziții conform criteriilor clasice, prioritatea deținând-o poziția întâi. În unele piese de virtuositate, totuși, pentru a crea diferite efecte sonore, lăutarii urcau până în octava a treia pe

coarda *mi*. Cum ar fi: Ion Drăgoi în *Hangul de la Nănești* execută *mi* din octava a treia prin lunecarea în ascendență a degetului patru; Dumitru Potoroacă în *Doina ciobanului* prima frază o interpretează în poziția a patra pe coarda *mi*; Filip Todirașcu în piesa *Ceasul* face un glissando descendent de la *mi* din octava a treia; Dumitru Blajinu în renumita *Ciocârlie* urca cu trilurile sale mai sus de octava a treia. Uneori lăutarii își acomodau o digitație personală determinată de nivelul abilităților tehnice. În lipsa înregistrărilor video clare, digitația poate fi doar intuită în baza experienței personale interpretative.

13. Caracterul improvizatoric este specific artei lăutărești și muzicii folclorice în general, iar ornamentul are un rol central în procesul de improvizație, care ține de inspirația și experiența lăutarului, dar și de starea emoțională, psihologică de moment a violonistului.

14. Abordarea repertoriului violonistic al lăutarilor evidențiați necesită o mare atenție la transcrierea și executarea corectă, în primul rând, al sistemului ornamental utilizat, pentru a nu denatura specificul stilistic tradițional al zonei folclorice, contribuind, astfel, la păstrarea și promovarea manierei interpretative caracteristice graiului moldovenesc.

CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI

1. Problema științifico-practică rezolvată constă în crearea unei viziuni de ansamblu asupra fenomenului ornamental instrumental din spațiul folcloric al Moldovei istorice, luându-se ca punct de reper repertoriul, axat pe fondul țăranesc, al violoniștilor consacrați, care au promovat maniera specifică graiului moldovenesc. Muzica de origine țăranescă, interpretată de lăutarii din acest areal, este o muzică ce reprezintă stratul autentic al folclorului muzical. Acest fapt dictează o atitudine corectă și o mare responsabilitate față de Patrimoniul intangibil al neamului. Prin folclorul țăranesc deținem acele documente prețioase, care trebuie studiate, valorificate și transmise altor generații. În rezultat, au fost selectate pentru analiza ornamentării, melodiile din repertoriul acelor reprezentanți ai profesionalismului de tradiție orală, care dețin modele reprezentative ale tezaurului muzical instrumental.

2. Au fost relevate un șir de aspecte importante legate de procesul de ornamentare a melodiilor instrumentale în interpretare violonistică din spațiul cercetat, neelucidate în etnomuzicologia națională. Lucrarea vine să completeze un domeniu încă insuficient studiat privind ornamentul în muzica folclorică. În acest sens, s-a recurs la îmbinarea cercetării teoretice cu aplicarea practică. Rezultatele studiului teoretic au fost demonstrate prin trei recitaluri.

3. Punându-se accentul pe urmărirea relației dintre instrumentist, instrument și melodia executată, s-a constatat că modul de ornamentare a unei melodii este un atribut particular al stilului de interpretare. Înfrumusețarea cu diferite ornamente contribuie la îmbogățirea expresivității muzicii folclorice, dar și la redarea unui profund conținut codificat în melodiile tradiționale, ne referim în primul rând la cele din stratul vechi sau premodern.

4. Analiza ornamentării melodiilor a fost realizată, având în vedere următoarele criterii: al locului, funcției, frecvenței și modalităților de îmbinare. Astfel, am determinat că în melodiile instrumentale folclorice românești din spațiul geografic al Moldovei istorice se întâlnesc următoarele ornamente: mordentul, trilul, trilul glisat, apogiatura simplă, dublă, triplă și cvadruplă, glisată, grupetul, glissando, fioritura, diverse formule ornamentale combinate și procedee de tehnică violonistică folosite cu funcție ornamentală. Ele sunt dependente de caracterul melodiei, de trăirea interioară a lăutarului, de starea și înțelegerea de moment a unui conținut muzical și transmiterea acestuia de violonist.

5. S-a constatat o atitudine moderată în ceea ce privește utilizarea ornamentelor de către lăutarii din acest spațiu folcloric, evitarea încărcării cu ornamente a melodiei. Ca o legitate evidențiem eludarea ornamentării succesive, intercalate și crearea unui spațiu temporar de la un ornament/ formulă ornamentală la celălalt.

6. A fost subliniată importanța de necontestat a ornamentelor în muzica instrumentală populară, iar interpretarea corectă a acestora depinde de înțelegerea locului unde sunt utilizate, care anume ornament este folosit, de tipul de creație, accentele ritmice, aplicarea unei anumite digitații, trăsături de arcuș, dar și de un conținut emoțional-ideatic al lucrării muzicale folclorice. De asemenea, absolut necesar este cultivarea simțului, înțelegerii și responsabilității față de utilizarea ornamentelor, folosirea corectă a ornamentării particulare și caracteristice unei anumite zone folclorice; evitarea unor împrumuturi, care afectează imaginea și partitura sonoră a pieselor, știrbesc autenticitatea sursei folclorice.

7. Relevanța rezultatelor constă în dezvăluirea aspectelor importante ale manierei de interpretare a ornamenticii de către lăutarii violoniști, specifică graiului moldovenesc din spațiului folcloric al Moldovei istorice, cunoașterea și respectarea normelor tradiționale de execuție, educarea tinerei generații de muzicieni în spiritul respectării tradiției și a Patrimoniului cultural.

RECOMANDĂRI:

- Principiile metodologice aplicate la studierea particularităților de interpretare a ornamentelor în melodiile din repertoriul lăutarilor consacrați din arealul folcloric al Moldovei istorice ar putea fi folosite pentru cercetarea altor zone folclorice;
- Studiul de tip analitic și practico-interpretativ poate constitui un reper important pentru cercetarea diferitor direcții și probleme din domeniul științei etnomuzicologice, dar și mai larg – din cel al antropologiei muzicale;
- Analiza interpretativă, materialele muzicale transcrise și cele video de la componenta practică pot fi recomandate în calitate de sursă informativă pentru cursurile didactice: *Folclor muzical*, *Istoria artei interpretative instrumentale populare*, *Practica de descifrări folclorice* și a celui *de specialitate* – vioara instrument muzical popular în instituțiile de învățământ artistic;
- Elaborarea unor lucrări metodico-didactice, care ar contribui plenar la instruirea viitorilor violoniști interpreți de muzică populară;
- Realizările cercetării pot fi utilizate în cadrul diferitor proiecte naționale și internaționale, legate de salvagardarea și promovarea Patrimoniului cultural intangibil.

Evident, aceste recomandări nu sunt exhaustive, nu acoperă întreg spectrul de probleme, ce pot fi soluționate, aplicând materialele componentelor teoretice și practice ale tezei. Lista poate fi completată în funcție de obiectul de interes și domeniul de cercetare.

BIBLIOGRAFIE

În limba română:

1. Alexandru T. Folclorică, organologie, muzicologie. Vol. I, București: Editura muzicală, 1978. 261 p.
2. Alexandru T. Instrumentele muzicale ale poporului român. București: Editura de Stat pentru literatură și artă, 1956. 388 p.
3. Arta muzicală din Republica Moldova. Istorie și modernitate. Chișinău: Grafema Libris, 2009. 952 p.
4. Babii V. Studiu de organologie. Chișinău: Tipografia "Elena-V.I.", 2012. 262 p.
5. Brăiloiu C. Opere, Vol. I. București: Editura muzicală, 1967. 456 p.
6. Brăiloiu C. Opere, Vol. II. București: Editura muzicală, 1969. 239 p.
7. Brăiloiu C. Opere, Vol. IV. București: Editura muzicală, 1979. 295 p.
8. Brăiloiu C. Opere, Vol. V. București: Editura muzicală, 1981. 348 p.
9. Breazul G. Lăutarii. In: Pagini din istoria muzicii românești (ediție îngrijită de V. Tomescu). București: Editura muzicală, 1966, p. 150–180.
10. Breazul G. Patrium Carmen. Contribuții la studiul muzicii românești (Melos, Culegere de studii muzicale scoasă de G. Breazul, vol. I). Craiova: Scrisul românesc, 1941. 748 p.
11. Chiseliță V. Muzica instrumentală din nordul Bucovinei. Repertoriul de fluier. Chișinău: Știința, 2002. 408 p.
12. Ciobanu Gh. Lăutarii din Clejani: Repertoriu și stil de interpretare. București: Editura muzicală, 1969. 219 p.
13. Ciobanu Gh. Studii de etnomuzicologie și bizantinologie. Vol. 3. București: Editura muzicală, 1992. 224 p.
14. Comișel E. Studii de etnomuzicologie. Vol. I. București: Editura muzicală, 1986. 278 p.
15. Comișel E. În: Studii de etnomuzicologie. Vol. II. București: Editura muzicală, 1986. 269 p.
16. Comișel E. Folclor muzical. București: Editura didactică și pedagogică, 1967. 470 p.
17. Cosma O. L. Hronicul muzicii românești. Vol. I. București: Editura muzicală, 1973. 480 p.
18. Cotos M. Alexandru Bidirel, ultimul mare lăutar de la Stupca. Suceava: Mușatinii, 2017. 115p.
19. Ghilaș V. Timbrul în muzica instrumentală tradițională de ansamblu. Chișinău: SeArec – com, 2001. 320. p.
20. Ghilaș V. Muzica etnică. Tradiție și valoare. Chișinău: Grafema Libris, 2007. 296 p.
21. Ghircoiașiu, R. Contribuții la istoria muzicii românești. București: Editura muzicală a Uniunii compozitorilor și muzicologilor din R.P.R., 1963. 250 p.

22. Ghircoiașiu R. Cultura muzicală românească în sec. XVIII - XIX-lea. București: Editura muzicală, 1992. 262 p.
23. Giuleanu V. Tratat de teoria muzicii. București: Editura muzicală, 1986. 925 p.
24. Oprea Gh., Agapie L. Folclor muzical românesc. București: Editura didactică și pedagogică, 1983. 435 p.
25. Pocinoc T. Ornamentația în interpretarea pianistică. Iași: Editura ARTES, 2005. 413 p.
26. Rădulescu S. Peisaje muzicale în România secolului al XX-lea. București: Editura muzicală, 2002. 190 p.
27. Rădulescu-Pășcu C. Ornamentica melodicii vocale în folclorul românesc. București: Editura muzicală a Uniunii Compozitorilor și Muzicologilor din România, 1998. 200 p.
28. Sârbu I. Vioara și maeștrii ei de la origini până azi, Galați: Editura Porto Franco, 1994. 5844 p.
29. Silaghi N. Vioara în muzica tradițională românească din Transilvania. Cluj-Napoca: Editura Media muzica, 2009. 126 p.
30. Slabari N. Folclor muzical din nordul Republicii Moldova: repertoriul violonistic. Chișinău: Epigraf, 2018. 408 p.
31. Slabari N. Ornamentica în repertoriul tradițional al lăutarului Alexandru Bidirel. In: Ghidul iubitorilor de folclor, nr.7. Suceava: Editura Lidana, 2017. p. 53-60.
32. Sulițeanu G. Psihologia folclorului muzical, contribuția psihologiei la studierea limbajului muzicii populare. București: Editura Academiei Republicii Socialiste Române, 1980. 304 p.
33. Szenik I. Folclor muzical. Modul de studii II pentru studii universitare prin învățământ la distanță. Academia de muzică Gheorghe Dima – Cluj. Disponibil <https://edituramediamusica.ro/online/FOLCLOR%20MUZICAL%20MODUL%20II.pdf> (accesat 22.01.2020).

În limba rusă:

34. Визиту Ж. Молдавские народные Музыкальные инструменты. Кишинев литература артистикэ, 1985. 261 с.
35. Котляров Б. О скрипичной культуре Молдавии, Кишинев: Госиздат Молдавии, 1955. 80 с.
36. Котляров Б. Проблемы исполнительского искусства в современной фольклористике В: Актуальные проблемы современной фольклористики, Ленинград: Мукзыка, 1980, с. 187-188.
37. Моцарт Л. Фундаментальная школа скрипичной игры. Перевод М. А. Куперман. Учебное пособие. Санкт-Петербург – Москва – Краснодар: Лань, ПЛАНЕТА МУЗЫКИ, 2014. 216 с.

38. Рамич. Я. Орнаментика в сербской народной инструментальной музыке для аккордеона, автореферат диссертации по искусствоведению, специальность ВАК РФ 17.00.02. Disponibil https://new-disser.ru/_avtoreferats/01000237947.pdf (accesat 31.01.2022).
39. Стоянов П. Молдавский мелос и проблемы музыкального ритма. Кишинев: Штиинца, 1985. 162 с.
40. Стоянов П. Ритмика молдавской дойны. Кишинев: Штийнца, 1980. 173 с.

PROGRAMUL RECITALURILOR

Componenta practică a tezei de doctorat

Recital nr.1

12 iunie, 2017

Centrul de Excelență în Educația Artistică *Ștefan Neaga*

1. **L. van Beethoven** – Sonata pentru vioară Nr.5 în *F-dur*, Op.24
2. **V. Doni** – *Ceasornicul*
3. Suită de melodii folclorice din repertoriul lui A. Bidirel

Recital nr.2

11 iunie, 2018

Centrul de Excelență în Educația Artistică *Ștefan Neaga*

1. **J. Haydn** – Dublu concert în *F-dur* pentru vioară, cembalo și orchestra de coarde (transcripție pentru vioară și țambal)
2. **C. Porumbescu** – *Balada*
3. Suite de melodii folclorice din repertoriul lăutarilor D. Blajinu și D. Potoroacă

Recital nr.3

10 septembrie, 2020

Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice

1. **T. Chiriac** - *Fantasia alla rustica*
2. **I. Bratu** - *Hora lăutărească și sârba lentă*
3. Suită de melodii folclorice din repertoriul lăutarului M. Botofei
4. Două suite de melodii folclorice din repertoriul lăutarului I. Drăgoi

LISTA LUCRĂRILOR ȘTIINȚIFICE LA TEMA TEZEI

Ornamentica în repertoriul lăutarilor violoniști din spațiul folcloric al Moldovei istorice: particularități interpretative

autor Grib Vitalie

Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice
Școala doctorală *Studiul artelor și culturologie*

2. Articole în reviste științifice

2.3. în reviste din Registrul Național al revistelor de profil

2.3.1. Fenomenul Ion Drăgoi – exponențial pentru folclorul românesc din zona Bacăului. In: Akademos, revistă de știință, inovație, cultură și artă, nr.1 (60), Chișinău: 2021, p.130-134, revistă categoria B.

2.3.2. Aspecte ale utilizării ornamentelor în repertoriul lăutarului Filip Todirașcu. In: Studiul artelor și culturologie: istorie, teorie, practică, nr.2 (39), Chișinău: 2021, p.114-118, ISSN 2345-1408/ 2345-1831, revistă categoria B.

2.3.3. Tipuri de ornamente în muzica instrumentală tradițională. In: Studiul artelor și culturologie: istorie, teorie, practică, nr.2 (37), Chișinău: 2020, p.131-137, ISSN 2345-1408/ 2345-1831, revistă categoria B.

2.3.4. Fenomenul ornamental în muzica academică și folclorică: abordare istoriografică. In: Studiul artelor și culturologie: istorie, teorie, practică, nr.1 (32), Chișinău: 2018, p.77-83, ISSN 2345-1408, revistă categoria C.

2.3.5. Aportul violonistului Dumitru Blajinu la păstrarea și valorificarea culturii muzicale tradiționale. In: Studiul artelor și culturologie: istorie, teorie, practică, nr.1 (30), Chișinău: 2017, p.160-163, ISSN 2345-1408, revistă categoria C.

2.3.6. Reflecții asupra fenomenului ornamental în repertoriul lăutarilor violoniști din spațiul folcloric al Moldovei istorice. În: Studiul artelor și culturologie: istorie, teorie, practică, nr.2 (29), Chișinău: 2016, p.134-137, ISSN 2345-1408, revistă categoria C., coautor S. Badrajan.

3. Materiale/teze prezentate la foruri științifice:

3.3. Conferințe internaționale desfășurate în Republica Moldova:

3.3.1. Aspecte ale cercetării fenomenului ornamental în repertoriul lăutarilor violoniști din spațiul folcloric al Moldovei istorice. În: Învățămintul artistic – dimensiuni culturale. Conferința științifică internațională, Chișinău, 22 aprilie, 2016, rezumatele lucrărilor. ISBN 978-9975-9617-8-3, p.25, coautor Badrajan S.

3.3.2. Tipuri de ornamente în muzica tradițională. În: Patrimoniul muzical din Republica Moldova (Folclor și creația componistică) în contemporaneitate. Conferința științifică internațională, ediția IV-a, Chișinău, 25 septembrie, 2018, tezele comunicărilor. ISBN 978-9975-3119-1-5, p.75.

3.3.3. Fenomenul ornamental în muzica academică și folclorică: abordare istoriografică. În: Învățământul artistic – dimensiuni culturale. Conferința științifică internațională, Chișinău, 20 aprilie, 2018, tezele lucrărilor. ISBN 978-9975-84-061-3, p.23.

3.3.4. Aspecte ale manierei interpretative a lăutarului Filip Todirașcu. În: Patrimoniul muzical din Republica Moldova (Folclor și creația componistică) în contemporaneitate. Simpozion științific cu participare internațională, Chișinău, 17 mai, 2019, tezele comunicărilor. ISBN 978-9975-68-371-5, p.30.

ADNOTARE

Grib Vitalie. Ornamentica în repertoriul lăutarilor violoniști din spațiul folcloric al Moldovei istorice: particularități interpretative. Teză de doctor în arte, specialitatea 653.01 Muzicologie, doctorat profesional, Chișinău, 2021.

Structura tezei include următoarele compartimente: adnotare în trei limbi – română, engleză și rusă, introducere, două capitole, concluzii generale și recomandări, 72 pagini de text analitic, bibliografia din 107 de surse, două anexe: 1. programul recitalurilor; 2. 135 de melodii instrumentale. Rezultatele cercetării sunt reflectate în 10 publicații științifice: 6 articole și 4 teze, trei recitaluri înregistrate pe DVD.

Cuvinte-cheie: ornamente, lăutari violoniști, repertoriu instrumental tradițional, spațiul folcloric al Moldovei istorice, grai moldovenesc, interpretare.

Domeniul de studiu: folclor muzical.

Scopul și obiectivele cercetării. Scopul: Evidențierea și sistematizarea modalităților generale și particulare de utilizare și interpretare a ornamentelor în repertoriul lăutarilor-violoniști consacrați din spațiul folcloric al Moldovei istorice. **Obiectivele:** 1. urmărirea fenomenului ornamental în muzica folclorică și cea literată; 2. delimitarea tipurilor de ornamente utilizate în muzica instrumentală de tradiție orală din spațiului folcloric studiat; 3. evidențierea lăutarilor violoniști – promotori ai manierei tradiționale de interpretare, specifică graiului moldovenesc; 4. analiza particularităților interpretării ornamentelor în repertoriul lăutarilor violoniști selectați, în funcție de categoria creației muzicale folclorice.

Noutatea și originalitatea științifico-practică. Noutatea cercetării constă în relevarea aspectelor importante ale manierei de interpretare a ornamenticii de către lăutarii-violoniști, specifică spațiului folcloric al Moldovei istorice, valorificarea teoretică și practică a normelor tradiționale de execuție ale acestora. Lucrarea își propune să completeze un domeniu insuficient studiat, legat de fenomenul artei instrumentale tradiționale, axându-se pe concepte teoretice fundamentale ale științei etnomuzicologice contemporane. Cercetarea este însoțită de prezentarea practică a rezultatelor în cadrul a trei recitaluri, ceea ce îi conferă originalitate și unicitate.

Valoarea aplicativă a temei. Rezultatele cercetării de tip analitic și practico-interpretativ pot constitui repere importante pentru studierea diferitor direcții și probleme legate de patrimoniul cultural imaterial. Materialele sunt aplicabile la cursurile didactice *Folclor muzical, Istoria muzicii naționale, Istoria artei interpretative instrumentale populare, Practica de descifrări folclorice* și la cel de specialitate – vioara în instituțiile de învățământ muzical-artistic mediu și superior.

Implementarea rezultatelor științifice. Teza de doctor a fost discutată la ședințele Comisiei de îndrumare în cadrul Școlii doctorale *Studiul artelor și culturologie* a Academiei de Muzică, Teatru și Arte Plastice, a Comisiei de presusținere din 31.01.2022 proces verbal nr.1, fiind recomandată pentru susținerea publică. Rezultatele științifice au fost implementate în cadrul conferințelor științifice naționale și internaționale la Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice în anii 2015-2021, reflectate în șase articole științifice, patru teze ale comunicărilor, trei recitaluri; în cadrul proiectului științific de la Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice *Patrimoniul muzical din Republica Moldova (folclor și creație componistică) în contemporaneitate* (2015-2019); activității artistice în Republica Moldova și peste hotarele ei.

ANNOTATION

Grib Vitalie. Ornamentation in the repertoire of violin fiddlers from the area of historical Moldova: interpretative peculiarities. Ph.D thesis in arts, speciality 653.01 Musicology, professional doctorate, Chişinău, 2021.

The structure of the thesis includes the following sections: annotation in three languages - Romanian, English and Russian, introduction, two chapters, general conclusions and recommendations, 72 pages of analytical text, bibliography from 107 sources, two annexes: 1. program of recitals; 2. 135 instrumental melodies. The research results are reflected in 10 scientific publications: 6 articles and 4 theses, three recitals recorded on DVD.

Keywords: ornaments, violin fiddlers, traditional instrumental repertoire, folklore space of historical Moldova, Moldovan speech, interpretation.

Field of study: musical folklore.

Purpose and objectives of the research. Purpose: Highlighting and systematizing the general and particular ways of using and interpreting ornaments in the repertoire of established fiddlers violinists from the folk space of historical Moldova. **Objectives:** 1. studying the ornamental phenomenon in folk and literary music; 2. delimiting the types of ornaments used in the traditional instrumental music from the studied folk space; 3. highlighting the fiddlers violinists promoters of the traditional manner of interpretation specific to the given area; 4. analyzing the particularities of their interpretation in the repertoire of fiddlers violinists selected according to the category of folk music creation.

Scientific-practical novelty and originality. The novelty of the research consists in revealing the important aspects of the way of interpreting the ornamentation by the fiddlers violinists, specific to the folklore space of historical Moldova, the knowledge and observance of the traditional norms of their execution and individual manner. The paper aims to complete an insufficiently studied field, related to the phenomenon of traditional instrumental art, focusing on fundamental theoretical concepts of contemporary ethnomusicological science. The research is accompanied by the practical presentation of the results in three recitals, which gives it originality and uniqueness.

The applicative value of the thesis. The results of the analytical and practical-interpretive research can be important landmarks for studying different directions and issues related to the intangible cultural heritage. The materials are applicable to the teaching courses *Musical Folklore*, *History of National Music*, *History of Folk Instrumental Performing Arts*, *Practice of folk transcriptions* and to the specialized ones - the violin, in the secondary and higher musical-artistic institutions.

Implementation of scientific results. The doctoral thesis was discussed at the meetings of the Guidance Commission within the Doctoral School - *Study of Arts and Culturology* of the Academy of Music, Theater and Fine Arts, within the Predefence Commission from the 31.01.2022 no. 1, being recommended for public defence. The scientific results were implemented at national and international scientific conferences held at the Academy of Music, Theater and Fine Arts in the period between 2015 and 2021, six scientific articles, four theses, three recitals, the Scientific Project of the Academy of Music, Theater and Fine Arts - *The Musical Heritage from the Republic of Moldova (folklore and composition creation) in Contemporaneity* (2015-2019), within the artistic activity in the Republic of Moldova and abroad.

АННОТАЦИЯ

Гриб Виталий. Орнамент в репертуаре скрипачей лэутар из фольклорного пространства исторической Молдовы: особенности исполнения. Кандидатская диссертация по специальности 653.01 Музыкаведение, профессиональный докторат, Кишинев, 2021.

Структура дипломной работы включает следующие разделы: аннотация на трех языках - румынском, английском и русском, введение, две главы, общие выводы и рекомендации, 72 страниц аналитического текста, библиография из 107 источников, два приложения: 1. программа концертов; 2. 135 инструментальных мелодий. Результаты исследования отражены в 10 научных публикациях: 6 статьях и 4 тезисах, трех сольных выступлениях, записанных на DVD.

Ключевые слова: орнаменты, скрипачи, традиционный инструментальный репертуар, фольклор исторической Молдовы, молдавский язык, интерпретация.

Область исследования: музыкальный фольклор.

Цель и задачи исследования. Цель: Выделение и систематизация общих и частных способов использования и исполнения орнаментов в репертуаре признанных скрипачей- лэутар из фольклорного пространства исторической Молдовы. **Задачи:** 1 Отслеживание орнаментального явления в народной и литературной музыке; 2. делимитация типов орнаментов, используемых в традиционной инструментальной музыке, изучаемого фольклорного пространства; 3. выделение скрипачей лэутар – хранители традиционной манеры исполнения, характерного для молдавского диалекта; 4. анализ особенностей трактовки орнаментов в репертуаре избранных скрипачей лэутар, в зависимости от категории народного музыкального творчества.

Научно-практическая новизна и оригинальность. Новизна исследования заключается в выявлении важных аспектов исполнения орнаментики скрипачами – лэутар, характерных для музыкального фольклора пространства исторической Молдовы, изучении и соблюдения традиционных норм их исполнения и индивидуальной манеры. Работа призвана дополнить малоизученную область, связанную с феноменом традиционного инструментального искусства, сосредоточив внимание на фундаментальных теоретических положениях современной этномузыковедческой науки. Исследование сопровождается практической презентацией результатов в трех концертах, что придает ему оригинальность и уникальность.

Практическая значимость диссертации. Результаты аналитического и исполнительского исследований могут стать важными ориентирами для изучения различных направлений и вопросов, связанных с нематериальным культурным наследием. Материалы применимы к преподаванию курсов *Музыкальный фольклор*, *История национальной музыки*, *История народного инструментального исполнительского искусства*, *Практика фольклорных расшифровок* и профильным – скрипка, в музыкальных учебных заведениях среднего и высшего образования.

Апробирование результатов работы. Докторская диссертация обсуждалась на заседаниях руководящей комиссии в рамках Школы доктората *Studiul artelor și culturologie* Академии музыки, театра и изобразительных искусств, на предзащите от 31.01.2022 протокол № 1. Научные результаты были отражены в рамках выступлений на республиканских и международных научных конференциях в периоде 2015-2021 гг., шесть научных статей, четыре тезисы, три сольных выступления, участие в научный проект Академии музыки, театра и изобразительных искусств *Музыкальное наследие Республики Молдова (фольклор и сочинение) в современности (2015-2019)*, исполнительская деятельность в Республике Молдова и за рубежом.

GRIB VITALIE

**ORNAMENTICA ÎN REPERTORIUL LĂUTARILOR
VIOLONIȘTI DIN SPAȚIUL FOLCLORIC
AL MOLDOVEI ISTORICE:
PARTICULARITĂȚI INTERPRETATIVE**

**SPECIALITATEA 653.01 – MUZICOLOGIE
(DOCTORAT PROFESIONAL)**

Rezumatul tezei de doctor în arte

Aprobat spre tipar: 15.02.2022

Hârtie ofset. Tipar ofset.

Coli de tipar.: 1,5

Formatul hârtiei 60x84 1/16

Tiraj 30 ex.

Comanda nr. 15/22

Centrul Editorial-Poligrafic al USM
Str. A.Mateevici, 60, Chișinău, MD, 2009